

location, does not meet modern needs, low level of public involvement in management decisions to improve business environment, improving public-private partnership in Ukraine requires a moderate public policy.

The article highlights four main trends that will continue in retailing in the near future, namely, retail in stores has reached its zenith. While, no doubt, many physical stores will return to growth, it is clear that the days of stimulating growth through physical stores are over. Business leaders plan to pay more attention to people than the importance of making a profit. COVID-19 only accelerated a trend that was already actively developing. Most retailers realize that conventional cost-cutting techniques are no longer enough to make a profit and start a business. Even after aggressive cost containment strategies have been implemented in response to COVID-19, most retailers recognize that they will need to step up their efforts if they hope to return their business to growth in the future. Most likely, in the nearest future there will be many investments aimed at increasing the value of available assets. In modern conditions, customers do not take into account the breadth of the range, and they are more concerned about the availability of products.

Keywords: business activity, retailing, enterprise, business, company.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2021 р.

Бібліографічний опис статті:

Лагодієнко В. В., Попкова С. О., Лагодієнко В. В. Реалізація підприємницької діяльності суб'єктів господарювання в роздрібній торгівлі. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2021. № 4. С. 10-15.

Lagodiienko V., Popkova S., Lagodiienko V. Implementation of entrepreneurial activity of retail business entities. Actual problems of innovative economy. 2021. No. 4, pp. 10-15.

УДК: 658:338.246(045); JEL classification: O31; G31; Q 14

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2021-4-3>

ГНАТКІВСЬКИЙ Богдан Михайлович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка, ORCID ID: 0000-0001-5146-9077

ВПЛИВ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ НА КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

Гнатківський Б. М. Вплив умов формування потенціалу економічного зростання на конкурентне середовище суб'єктів бізнесу.

У статті досліджено процеси формування ефективного конкурентного середовища суб'єктів в умовах аграрного бізнесу, які значно залежать від організаційно-правових форм господарюючих суб'єктів. Встановлено, що передумовами формування та результативного функціонування конкурентного середовища мають стати відсутність дискримінації та рівноправність всіх суб'єктів аграрного бізнесу та окремих сегментів аграрного ринку. Зазначено, що вільність вибору суб'єктами агробізнесу власних організаційно-правових форм своєї виробничо-комерційної діяльності є першочерговими передумовами формування конкурентних середовищ, які спонукатимуть сільськогосподарських товаровиробників до збільшення ефективності виробничої діяльності. Наголошено на тому, що зважаючи на реалії сучасного стану функціонування аграрного ринку та результативність основної діяльності його операторів, самозабезпечення виробничими ресурсами та формування лише виробничого потенціалу не дає змогу аграрним підприємствам нарощувати обсяги виробництва та отримувати необхідні конкурентні переваги на певних рівнях ринкової інфраструктури. Підкреслено, що загалом, кожен окремі суб'єкти бізнесу проводять конкурентну боротьбу на обраних об'єктах ринках. Тому для глибокого їх дослідження необхідним є сегментування конкурентного середовища, яке проводять залежно від типу конкуренції, що склалася. Процеси розподілу на окремі сегменти ринку мають врахувати той факт, що цільові ринки не є ізольованим сегментом. Вони повністю взаємопов'язані, і заміна існуючих конкурентних середовищ, навіть одного з них окремих чинном впливатиме на конкурентні середовища іншого. Крім того, у кожному із представлених сегментів конкурентних середовищ суб'єктів агробізнесу головною запорукою існування їх гармонізації та постійного конкурентоспроможного розвитку має стати економічна свобода окремих суб'єктів господарювання. Це має відбуватися в обраних сферах діяльності. Вибір окремих каналів розподілу товарів має спиратись на формування відповідної системи гнучкого ціноутворення. Таким чином, актуалізація необхідності створення інноваційного потенціалу є невід'ємною складовою їх конкурентоспроможного розвитку.

Ключові слова: потенціал економічного зростання, конкурентне середовище, суб'єкти бізнесу.

Постановка проблеми. Конкуренція, виконуючи в економіці роль системного чинника, визначає основні параметри ринкового господарювання. В інституційній організації ринкової економіки конкуренція як інститут ринку займає особливе становище, дозволяючи підприємцям правильно реагувати на ринкові сигнали. Серед інших ринкових

інститутів конкуренція характеризується тією специфічною особливістю, яка позбавлена властивостей самоорганізації та стійкості. Вона не може бути ні результатом узгоджених дій, ні наслідком поведінки суб'єктів господарювання, що вказує на необхідність регулювання самої конкуренції ззовні як умови її збереження. У цьому особливий

інтерес представляє виявлення тих інституційних умов, які б створили максимально сприятливе середовище для функціонування та розвитку конкуренції. Тільки в цьому випадку конкуренція відіграватиме роль ефективного координатора та фактору цілісності господарської системи. Спираючись на розуміння суті конкуренції, слід врахувати, що характер поведінки підприємств на ринку залежатиме від їх конкурентного потенціалу та здатності реалізувати наявні конкурентні переваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти процесів формування ефективного конкурентного середовища суб'єктів в умовах аграрного бізнесу досліджувало багато науковців, зокрема Ареф'єва О., Білоусько Т.Ю., Герасимчук В., Горбунов Є., Григорова З., Дергалюк М., Круш П., Лапін Є., Марцин В., Мудрієвська Ю., Орехова А., Плишевський Б., Панчишин А., Ульяновченко О., Федонін О., Чумаков К. та ін. [1-8]. Однак сьогодні існує необхідність дослідження впливу різних умов формування потенціалу економічного зростання на конкурентне середовище підприємств.

Мета статті: дослідити вплив умов формування потенціалу економічного зростання на конкурентне середовище суб'єктів бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній науковій літературі значну увагу приділяють визначенню сутності категорії «економічний розвиток» та категорії «потенціал економічного зростання». Оскільки проблеми забезпечення розвитку й зростання завжди були визначальними в діяльності суб'єктів бізнесу, окремих галузей та національної економіки загалом. Розвиток економічної системи можна визначати як процеси закономірних змін, перехід суб'єкту господарювання з одного становища в інше, більш досконале. А також зміна застарілого становища на нове, складніше й вище за рівнем. Виходячи з останнього, розвиток являє собою складне за змістом поняття. Економічний розвиток є одночасно спрямований рух об'єктів, зміни їх якісних станів, а також передумови постійного зростання. Особливостями досліджених економічних категорій можна визначити свідомі культивациі ідей потенціалу економічного зростання й економічного розвитку в суспільстві. Це проявляється через відділення сучасного і майбутнього, встановлюючи при цьому пріоритети за майбутнім. Одночасно сутність економічного розвитку відображатиме стратегії, а сутність зростання полягатиме у тактиці

досягнення цілі на майбутню тривалу перспективу.

Наразі, в умовах постійної конкретизації потенціалу економічного розвитку, гостро постають питання екологічних та соціальних проблем і пов'язаних з цим загроз існування живої природи. Тому актуальними є проблеми постійного формування та регулярного забезпечення можливостей сталого розвитку. Він, за визначеннями спеціалізованої Комісії ООН, забезпечуватиме потреби нинішніх поколінь. При цьому водночас не позбавлятиме майбутніх поколінь можливостями задоволення власних життєво необхідних потреб.

Потенціал економічного розвитку є багатofакторними процесами, які відображають зміну усіх сфер господарського життя країни та умов господарюючих суб'єктів. Потенціал економічного розвитку можна також продуктивно досліджувати лише в довгостроковому періоді.

Основними показниками розвитку потенціалу економічного зростання країни слід вважати ВВП в розрахунку на душу населення. За таким показником держави поділяють на розвинені і ті, що розвиваються. Наприкінці ХХ ст. до розвинених країн відносили з середнім ВВП на душу населення більш ніж 12 тис. дол. / рік. В окремих країнах (Кувейт, Саудівська Аравія) такий показник ВВП дорівнював показникам розвинених країн. Однак за іншими схожими в розрахунках показниками такі країни не можна відносити до розвинених.

Показники результативності функціонування найбільшою мірою характеризуватимуть рівень розвитку потенціалу економічного зростання. Це спричинено тим, що вони відбивають ефективність використання головних факторів виробництва. Серед вагомої групи таких показників є найважливішими наступні: 1) продуктивність, яка характеризується ефективністю використання факторів «праці» (цей показник у розрізі національної економіки розраховують відношенням валового внутрішнього продукту до кількості зайнятого населення. Часто його називають виробництвом на одного працівника); 2) капіталовіддача (відношення валового внутрішнього продукту до основних виробничих фондів); 3) капіталомісткість (обчислюють як співвідношення грошової вартості основних виробничих фондів до обсягу валового внутрішнього продукту чи національного доходу); 4) матеріаломісткість виробництва (співвідношення затрат матеріальних ресурсів до виробленої продукції).

Економічний розвиток підприємств та потенціал економічного зростання являє собою процес, що забезпечує перехід від одного становища до іншого з урахуванням мінливих процесів. Особливостями кожного окремого економічного становища господарюючих суб'єктів забезпечуватиметься неможливість повного повторення кількісних та якісних характеристик, а також сил впливу чинників, які його визначатимуть.

Базовою основою розвитку потенціалу економічного зростання суб'єктів бізнесу вважають різноманітні зміни як за внутрішнім, так і за зовнішнім характерами, що є результатами взаємодій економічних об'єктів та їх різних характерних властивостей. Соціальні та економічні зміни у суб'єктів бізнесу матимуть об'єктивність характеру, тому слід вважати, що розвиток системи на різних рівнях (а також в розрізі підприємства) може бути цілеспрямованою або не спрямованою (спонтанною).

Розвиток потенціалів економічного зростання можна розглядати як процеси збільшення можливості та бажань задовольняти власні запити та потреби інших. Тому розвиток потенціалів економічного зростання економічної та виробничої систем являє собою процеси переходу систем у нові якісні стани через нагромадження кількісних потенціалів, змін та ускладнень структур і складу. Наслідком останнього має стати збільшення її здатностей чинити опір впливам чинників зовнішнього середовища та збільшення результативності функціонування. До показників розвитку потенціалу економічного зростання відносять наступні: 1) зростання реального обсягу ВВП / ЧНП / НД як в абсолютних вибірниках за деякий період часу, так і відносних; 2) зростання реального ВВП / ЧНП / НД на чисельність населення; 3) зростання за окремих період реального ВВП / ЧНП / НД в розрахунку на 1 працівника; 4) виробництво основних видів товарів на чисельність населення (рівень результативності розвитку окремих підгалузей); 5) кількісні та якісні характеристики життя населення.

Економічний розвиток суб'єктів бізнесу має формуватися на основі концепції та сучасної моделі розвитку підприємства. Базовими з них є теорії спрямованого розвитку підприємства, циклічного розвитку та концепції життєвих циклів підприємства та його продукції.

Характеристика об'єктивних та суб'єктивних аспектів процесу економічного розвитку та потенціалу економічного зростання доводить, що її становище є проміжною

стадією у становленні якісної нової розвинутої моделі. Потенціал економічного розвитку підприємств впливатиме на їх потенціал, в першу чергу саме на ресурсний потенціал. Процеси змін потенціалу підприємств відбуваються безперервним шляхом, з різними швидкостями, які залежать від рівнів самих потенціалів. Обсяги наявних обмежених ресурсів мають велике значення для потенціалу економічного зростання підприємств. Однак, їх наявність не зумовлює потенціал розвитку. Недостатність обмежених ресурсів не зможе їх зупинити, тому що чим більшого розвитку досягають підприємства, тим вони менше від них залежатимуть і здатні краще розпоряджатись окремими ресурсами, тим самим результативніше зможуть формувати свій власний ресурсний потенціал. В умовах змін у зовнішньому середовищі одним з першочергових завдань має стати формування й оцінювання оперативних та перспективних потенціальних можливостей підприємств, тобто їх потенціалу. Це зумовлено необхідністю забезпечення результативності функціонування і зростання конкурентоспроможності підприємств на окремих цільових ринках.

Теорія спрямованого розвитку підприємства являє собою розвиток підприємства, який слід трактувати як послідовності переходу від одного становища (внутрішньої чи зовнішньої рівноваги) до іншого, яке є аналогічним станом, сформованим поточними обставинами і чинниками. Траєкторії розвитку потенціалу окремих підприємств можуть бути різного виду. Однак, в цілому вони залежатимуть від їх здатності пристосовуватися до зміни середовища господарюючого суб'єкта та розв'язування внутрішніх суперечностей. В основу оцінки та аналізу розвитку потенціалу підприємств покладені виробничі функції і бюджетні обмеження.

При цьому основними критеріями дослідження є технічна результативність виробничих систем. Тобто здатність з відповідними якісними характеристиками перетворювати обрані фактори виробництва в окремі економічні блага. Перехід з однієї стадії технічної результативності до іншої потребуватиме додаткових затрат ресурсів і часу. Загальний розвиток потенціалу підприємств обмежено досягнутими рівнями розвитку та інновацій в науці і техніці.

Загалом, кожен окремі суб'єкти бізнесу проводять конкурентну боротьбу на обраних об'єктових ринках. Тому для глибокого їх дослідження необхідним є сегментування конкурентного середовища, яке проводять залежно від типу конкуренції, що склався. Процеси

розподілу на окремі сегменти ринку мають врахувати той факт, що цільові ринки не є ізольованим сегментом. Вони повністю взаємопов'язані і заміна існуючих конкурентних середовищ одного з них окремих чином впливатиме на конкурентні середовища іншого.

Типове представлення складових конкурентних середовищ в умовах проведення виробничо-комерційної діяльності українських сільськогосподарських підприємств, які є основними суб'єктами аграрного бізнесу, наразі слід охарактеризувати наступним чином (рис. 1). У кожному із представлених сегментів конкурентних середовищ суб'єктів агробізнесу головною запорукою існування їх гармонізації та постійного конкурентоспроможного розвитку має стати економічна свобода окремих суб'єктів господарювання. Це має відбуватись в обраних сферах діяльності. Водночас слід включати у визначені механізми

можливості вільного вибору видів діяльності та обирання стратегій підприємств. При цьому вибір постачальників матеріально-технічних та інших необхідних ресурсів має відбуватись за різними умовами конкурентної боротьби. Вибір окремих каналів розподілу товарів має спиратись на формування відповідної системи гнучкого ціноутворення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, процеси формування ефективного конкурентного середовища суб'єктів в умовах аграрного бізнесу значно залежатимуть від організаційно-правових форм господарюючих суб'єктів. Передумовами формування та результативного функціонування конкурентного середовища мають стати відсутність дискримінації та рівноправність всіх суб'єктів аграрного бізнесу та окремих сегментів аграрного ринку.

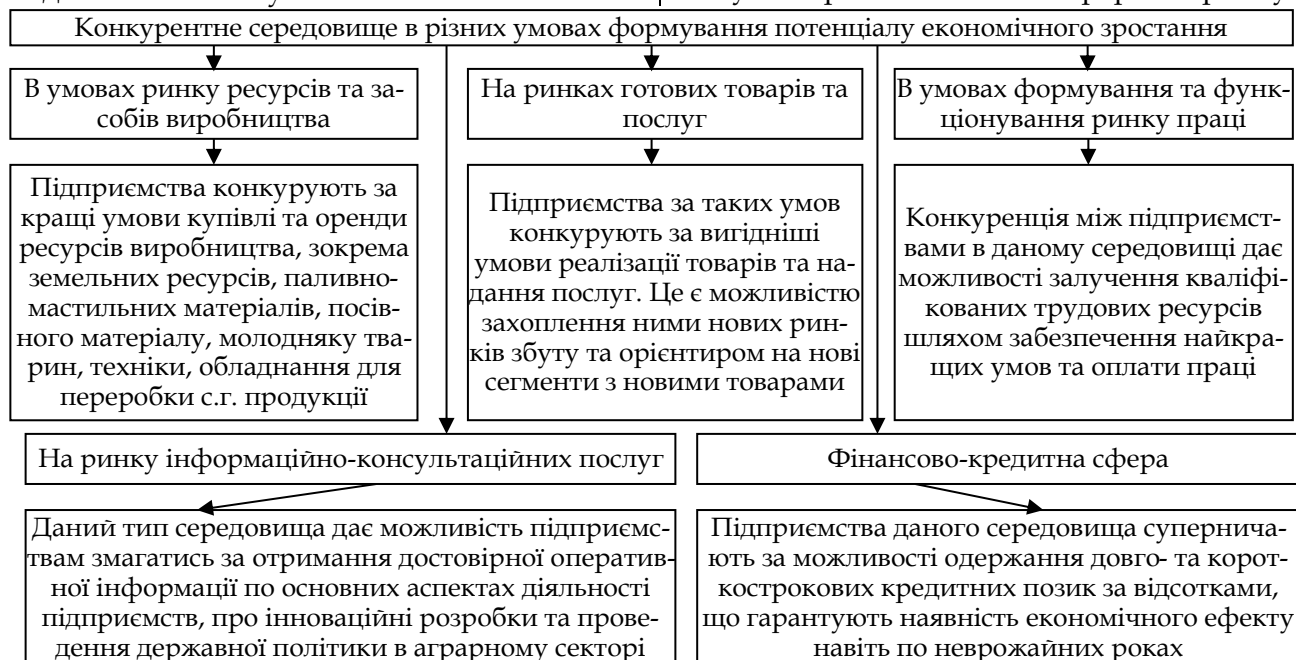

Рис. 1. Конкурентне середовище суб'єктів бізнесу в різних умовах формування потенціалу економічного зростання *Джерело: складено автором

Вільність вибору суб'єктами агробізнесу власних організаційно-правових форм своєї виробничо-комерційної діяльності є першочерговими передумовами формування конкурентних середовищ, які спонукатимуть сільськогосподарських товаровиробників до збільшення ефективності виробничої діяльності. Зважаючи на реалії сучасного стану функціонування аграрного ринку та результативність основної

діяльності його операторів, самозабезпечення виробничими ресурсами та формування лише виробничого потенціалу не дає змогу аграрним підприємствам нарощувати обсяги виробництва та отримувати необхідні конкурентні переваги на певних рівнях ринкової інфраструктури. Таким чином, актуалізація необхідності створення інноваційного потенціалу є невід'ємною складовою їх конкурентоспроможного розвитку.

Література.

1. Білоусько Т.Ю. Аналіз конкурентного середовища аграрних підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2013. Вип. 2 (6). С. 50-57.
2. Григорова З. В., Мудрієвська Ю. О. Конкурентне середовище: складові та вплив на діяльність підприємства. *Менеджмент виробництва*. 2010. Т. 2. Вип. 28. С. 126-130.

3. **Круш П.В., Дергальок М.О.** Обґрунтування складових економічного потенціалу підприємства як системи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 21. С. 11-14.
4. **Марцин В.С.** Конкурентне середовище, шляхи його реформування та механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна*. 2008. № 331. С. 78-84.
5. **Орехова А.І.** Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 17. С. 308-313.
6. **Панчишин А.І.** Аналіз конкурентного середовища економіко-виробничих систем. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 2. С. 1339-1342.
7. **Ульянченко О.В.** Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управлінський аспект: монографія. Суми : Довкілля, 2010. 383 с.
8. **Чумаков К.І.** Потенціал підприємства як економічна система. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2012. № 4 (55). С. 223-229.

References.

1. **Bilousko, T.Yu.** (2013). «Analysis of competitive environment of agricultural enterprises». *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu*. no. 2(6), pp. 50-57.
2. **Hryhorova, Z.V., Mudriievska, Yu.O.** (2010). «Competitive environment: its components and impact on the activities of the company». *Menedzhment vyrobnytstva*. Vol. 2, no. 28, pp. 126-130.
3. **Krush, P.V., Derhaliuk, M.O.** (2018). «Grounds for the complex economic potential of the enterprise as a system». *Investytsii: praktyka ta dosvid*. no. 21, pp. 11-14.
4. **Martsyn, V.S.** (2008). «Competitive environment, ways of reforming the mechanism of ensuring competitiveness of the enterprise». *Naukovi pratsi DonNTU. Seriiia ekonomichna*. no. 331, pp. 78-84.
5. **Oriekhova, A.I.** (2018). «Economic potential of the enterprise: intrinsic characteristics and structuring». *Ekonomika i suspilstvo*. no. 17, pp. 308-313.
6. **Ulyanchenko, O.V.** (2010). Resursnyy potentsial ahrrarnoho sektora ekonomiky Ukrayiny: upravlins'kyy aspekt [Resource potential of agrarian sector of economy of Ukraine: managerial aspect]. *Dovkillia*. Sumy. Ukraine.
7. **Panchyshyn, A.I.** «The competitive environment analysis of economic and production systems». *Hlobalni ta natsional ni problemy ekonomiky*, no. 2 (2014): 1339-1342.
8. **Chumakov, K.I.** (2012). «The potential of the enterprise as an economic system». *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*. no. 4 (55), pp. 223-229.

Abstract.

Hnatkivskiy B. *The influence of conditions of economic growth potential formation on the competitive environment of business entities.*

The article considers the formation processes of an effective competitive environment of entities in the conditions of agrarian business, which significantly depend on the organizational and legal forms of economic entities. It is outlined that the preconditions for the formation and effective functioning of the competitive environment should be the absence of discrimination and equality of all agribusiness entities and certain segments of the agricultural market. It is noted that the freedom of agribusiness entities to choose their own organizational and legal forms of their production and commercial activities are the primary prerequisites for the formation of competitive environments that will encourage agricultural producers to increase the efficiency of production activities. It is emphasized that due to the realities of the current state of the agricultural market and the effectiveness of its operators, self-sufficiency of production resources and the formation of only production capacity does not allow agricultural enterprises to increase production and gain the necessary competitive advantages at certain levels of market infrastructure. It is also emphasized that, in general, each individual business entity competes in selected object markets. Therefore, for their in-depth study it is necessary to segment the competitive environment, which is carried out depending on the type of competition. The processes of division into separate market segments should take into account the fact that the target markets are not an isolated segment. They are fully interconnected and the replacement of existing competitive environments of one of them will individually affect the competitive environments of the other. In addition, in each of the presented segments of the competitive environment of agribusiness entities, the main guarantee of their harmonization and continuous competitive development should be the economic freedom of individual entities. This should take place in selected areas of activity. The choice of individual distribution channels should be based on the formation of an appropriate system of flexible pricing. Thus, the actualization of the need to create innovative capacity is an integral part of their competitive development.

Keywords: economic growth potential, competitive environment, business entities.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2021 р.

Бібліографічний опис статті:

Гнатківський Б. М. Вплив умов формування потенціалу економічного зростання на конкурентне середовище суб'єктів бізнесу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2021. № 4. С. 15-19.

Hnatkivskiy B. *The influence of conditions of economic growth potential formation on the competitive environment of business entities. Actual problems of innovative economy*. 2021. No. 4, pp. 15-19.